Fonteinkerk, 21 april 2019 (Pasen)
Lezingen: Ezechiël 37 : 1-10 en Mattheüs 28 : 1-10

Welke ontmoetingen in ons leven hebben ons geraakt en veranderd? In de zomer van 1906 bezoekt de dichter Rainer Maria Rilke het Louvre in Parijs. Op zeker moment staat hij in een van de zalen voor een beeld van Apollo. Het beeld is 2500 jaar oud en zwaar beschadigd; het heeft bijvoorbeeld geen hoofd meer. Toch wordt Rilke enorm geraakt door de schoonheid van het beeld. Hij ervaart zelfs een wederkerigheid in het contact: niet alleen staat hij naar het beeld te kijken, maar het beeld kijkt ook naar hém: *"…denn da ist keine Stelle die dich nicht sieht."* En in deze ontmoeting, in deze ervaring van overweldigende schoonheid, is het net alsof het beeld hem iets te zeggen heeft: *"Du musst dein Leben ändern, jij moet je leven gaan veranderen."* Want wie écht geraakt is, wordt een ander mens. Wie zich aangesproken weet door wat de natuur, of een indrukwekkend kunstwerk, of een ander mens haar te zeggen heeft, kan niet meer dezelfde blijven. Een echte ontmoeting maakt iets los, brengt iets op gang, verandert de situatie en verandert jou.

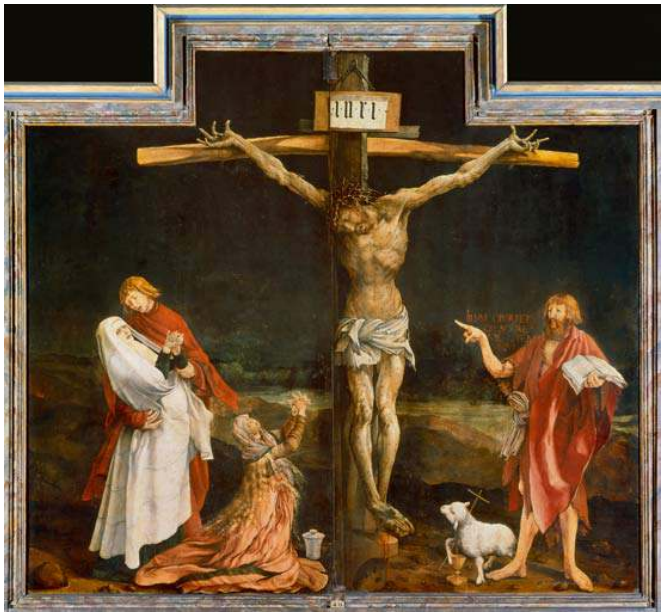

Dichters zijn gevoelige mensen, en de dichter Rilke was ondersteboven van een standbeeld. Niet iedereen zal dat herkennen. Maar we kennen allemaal de ervaring dat een afbeelding ons kan raken en ontroeren. Een afbeelding van de gekruisigde Christus ráákt ons: we ervaren schrik, medelijden, verwarring, soms afkeer, soms een gevoel van schuld. En ook hier kan een gevoel van wederkerigheid ontstaan: alsof het schilderij ons aankijkt en in beweging wil zetten. Op dit schilderij van Grünewald kijkt Johannes de Doper naar Jezus. Op andere afbeeldingen kijkt Johannes naar ons, alsof hij ons ziet en ons tot iets oproept. "Wat vind jij van dit tafereel, van dit lijden? Raakt het je niet, blijf je hier onbewogen bij? En als het je raakt, - wat ga je doen, hoe ga je hierop reageren?" Het zien van de gekruisigde Jezus en 't opvangen van de blik van Johannes kunnen ons de boodschap meegeven die Rilke ervoer bij de aanblik van dat beeld in het Louvre: *"Du musst dein Leben ändern, jij moet je leven veranderen."*

In zijn proefschrift "De verzoening in de theologische discussie", dat in 1971 uitkwam, zocht de studentenpredikant Herman Wiersinga naar dat element van verandering. Wiersinga had bezwaar tegen de toenmalige massieve uitleg van de verzoening, alsof de verzoening door Jezus aan het kruis was bewerkstelligd buiten alle menselijke inbreng om. Het offer van Jezus aan het kruis, vond Wiersinga, confronteert ons met onszelf en brengt een schokeffect teweeg. We begrijpen dat we zo niet verder kunnen gaan met ons leven, dat het anders moet, dat we ons bekeren moeten tot een leven dat vrede en recht en verzoening nastreeft. Zonder onze verandering blijft de verzoening incompleet; we móéten ons leven veranderen.

Zien, kijken: dat is dus eigenlijk een riskante bezigheid! Het maakt ons open voor ontroering en verwarring, het brengt ons aan het nadenken, het zet ons aan tot verandering en bekering. Het zal wel geen toeval zijn dat het "zien" een grote rol speelt in het openingskoor van de Matthäus Passion.

“Kijk dan, daar, naar die man, kijk Hem gaan als een onschuldig lam, kijk naar dat onvoorstelbare geduld, en kijk ook naar onze schuld…!” Ook in dat muziekstuk richten Bach en zijn dichters onze ogen naar de weg die Jezus gaat, in de hoop en verwachting dat we door dit kijken tot inkeer zullen komen en onze levens zullen veranderen.

Over “zien” gesproken: daarvoor zijn we bij Mattheüs aan het juiste adres. Terwijl Marcus en Lucas vertellen dat de vrouwen naar het graf komen om Jezus te reinigen en te balsemen, zegt Mattheüs dat de twee Maria’s “naar het graf (komen) kijken.” Kijken, zien: dat is hun enige doel. Waarschijnlijk is hier het zien vanuit onbegrip en ongeloof bedoeld. In de afgelopen week hebben we de Parijzenaars zó naar hun brandende kathedraal zien kijken: met ogen die móéten kijken en tegelijkertijd niet lijken te beseffen wat ze zien. Op de momenten waarop iets onvoorstelbaars gebeurt, kijken wij mensen vol ongeloof toe, in een wanhopige poging te begrijpen wat er gaande is. Wij kunnen lange tijd verbijsterd naar een overledene kijken, terwijl in ons hart de vragen ronddraaien. “Hoe kan dat nou, dat hij of zij er niet meer is? Waar is zijn warmte, waar is haar liefde gebleven? Hoe kan het, dat dit leven vol inzet en levenslust zo volledig tot stilstand is gekomen?” Al kijkend proberen we het raadsel te doorgronden, maar we komen er niet uit. Overigens speelt dit ook een rol aan de andere kant van de levensboog: ook bij het kijken naar een pasgeboren kind kun je je overweldigd voelen door het raadsel van het bestaan. Hoe is het mogelijk dat je dit levende schepseltje kunt zien en aanraken, terwijl er ooit een tijd was dat het nog helemaal niet bestond? Bij geboorte overheerst de verwondering, en bij het sterven meer de verbijstering, maar het gaat in beide gevallen om hetzelfde: we zien het, en we willen het bevatten, maar we bevatten het niet.

De engel wil juist dat de vrouwen het wél bevatten: niet, dat Jezus dood is, maar dat Hij leeft! “Kijk maar, dat is de plaats waar Hij gelegen heeft.” Het zien staat hier in het teken van overtuigd raken. “Kijk maar, laat maar tot je doordringen dat mijn woorden wáár zijn.” Veel tijd om erover na te denken krijgen de vrouwen niet, want ze moeten op weg: ze worden erop uit gestuurd om het goede nieuws te gaan vertellen aan Jezus’ leerlingen. In die opdracht gaat het opnieuw over “zien”: “Hij gaat jullie voor naar Galilea, daar zul je Hem zien…” En als ze dan, geschrokken en blij, op weg gaan naar de leerlingen, krijgen ze van Jezus hetzelfde te horen: “Ga mijn broeders vertellen dat ze naar Galilea moeten gaan, daar zullen ze Mij zien.” Dat is blijkbaar de bedoeling: een leerling van Jezus moet op weg gaan, geïnspireerd door de blijde boodschap, om uiteindelijk Jezus te gaan zien.

Als Mattheüs over de kruisiging vertelt, in hoofdstuk 27, vertelt hij dat vele vrouwen van een afstand staan toe te kijken. Onder die vrouwen, waarschijnlijk volgelingen van Jezus die Hem vergezelden op zijn reis, bevinden zich Maria uit Magdala en Maria de moeder van Jakobus en Jozef. Deze twee Maria’s zijn ook aanwezig op het moment dat Jezus in zijn graf wordt gelegd, en bij de gebeurtenissen op de Paasmorgen. Zij hebben dus alles gezien! Zij hebben van dichtbij gezien hoe Jezus door het land trok en mensen ontmoette, en hoe de mensen door deze ontmoeting veranderden, aan een nieuw leven begonnen. Ze hebben gezien hoe Jezus aan het kruis werd geslagen, omdat Hij tot het bittere einde Gods liefde wilde doorgeven. En ze hebben gezien hoe Jezus werd opgesloten in zijn graf, waarmee aan alles een einde kwam.

Maar ze hebben ook het lege kruis gezien. Het symbool van een gruwelijke marteldood werd een symbool van hoop en nieuw leven. Het lege kruis is een krachtige samenvatting van het christendom: lijden en dood zijn voorbijgegaan, maar de liefde van God is gebleven en zal weer nieuwe wegen vinden. Het christendom is geen godsdienst van het lijden, maar een godsdienst van de hoop en het nieuwe begin. En: ze hebben het lege graf gezien. Dat is een nog krachtiger, sprekender symbool dan het lege kruis. Het lege graf zegt: er is een doortocht door elke ongelukszee heen, Gods liefde wint het van lijden en dood, er is bij God altijd een uitweg en een nieuw begin. Die twee Maria's hebben het allemaal van dichtbij gezien en meegemaakt, en het heeft hun leven voorgoed veranderd.

Je zou de vraag kunnen stellen: welke ontmoeting met Jezus, welke herinnering, welk beeld van Jezus was voor deze vrouwen het meest indringend? Welk woord, welk gebaar, welk beeld heeft hun leven pas werkelijk op een ander spoor gezet? Dat is een vraag die we niet kunnen beantwoorden. Laten we daarom de vraag aan onszelf stellen: welke herinnering aan Jezus staat centraal in mijn geloof, welk beeld van Jezus helpt mij verder in mijn geloof? Dat is een belangrijke vraag, zeker voor mensen die ook wel geleden hebben onder het geloof, bijvoorbeeld door een altijd aanwezig schuldgevoel, een zwaar besef dat het nooit voldoende was, wat je deed. Welk beeld van God laat jou rechtop lopen, geeft jou ruimte om te leven, zet jou aan tot verandering of laat jou tenminste verlangen naar verandering?

De vrouwen in het verhaal van Mattheüs krijgen als eersten te zien wat nú van belang is: op weg gaan met het verhaal van Jezus, om het door te vertellen, om daarin te geloven en daarvanuit te leven, opdat Jezus mag opstaan in hun woorden en daden, in hun geloof en gebed.
Want de opstanding van Jezus heeft pas effect als Hij kan opstaan in mensen.
Moeten wij niet ons leven veranderen, nu wij het open graf hebben gezien?